

RAGADD ÜSTÖKÖN AZ ÜSTÖKÖST

DRAGOSLAV MIHAILOVIĆ

Menj, és ragadd üstökön az üstököst,
Találj gyerek alakú mandragorát,
Mondd, hová tűntek mindezek az évek?
(John Donne)

Dögrováson voltam, a lázasan eltöltött éjszaka után fájt minden porcikám, nahát, olyan semmire valónak éreztem magam. Ruhástól végigheveredtem az ágyon, amelyben a szürke, füstös novemberi reggel ért, olvastam egy darabig, majd hamarosan elnyelt a sötétség. S akkor hazaérkeztem.

A házunkat a fő utca felől közelítettem meg, s mindjárt láttam, hogy a környék alaposan megváltozott. A mi hajdan poros, salakkal leszórt, mostanra azonban kiaszfalozott utcánk, amely Njegoš nevét viselte, egész hosszában sűrűn beépült, szinte minden falatnyi telken valami új építmény állt. Azt a három-négy kulipintyót, amely a házunk mögött, az udvarban volt, lebontották, a helyükön két-három nagobbacska épület szorongott. A két Stanija néni valamikori kertjeiben is, azében, aki az előttünk levő házban és azében, aki átellenben lakott, a hajdani szilvásban és kukoricásban, ott is lakóházak tolongtak, nem annyira nagyok, mint inkább ormótlanok, ügyetlenek. A mi nem lakatlan, bár elhanyagolt, zöldesszürke, máló vakolatú házunknak is, hiszen emlékszem, itt valahol kell lennie, alkalmasint itt lapul a többi közt, mint a fűben a tehénlepény.

A nyakamat nyújtogatva fürkésztem körbe, de hiába kerestem szememmel, nem láttam. Minden megváltozott, igazán, mégis pontosan tudtam, hol vagyok, s egy pillanatig sem gondoltam arra, hogy netán eltévedtem. Valójában úgy éreztem magam, mint a hosszú távollét után meghívott vendég.

Reszkető bensővel léptem közelebb.

S akkor láttam csak, hogy a kerítésünk szét van szedve. A valamikori megfeketedett és korhadásnak indult deszkapalánkot, amelynek csorbáját nem volt, aki cserélje, most egész szélességében kiemelték helyéből úgy, mint amikor nagy vendégsereget várnak, mondjuk, lakodalomkor vagy más sátoros ünnepen. S az udvar valóban tele is volt valamilyen sokasággal, amely úgy burkolódzott a halk zsongásba, mint a máló rongypokrócba. Onnan nézelődött felém, sőt úgy tetszett, engem vár valamiért.

Enyhén elcsodálkoztam. Ugyan mit csinálhat itt ebben a sokadalomban, tűnődtem, s jobban szemügyre vettem. Így nem is volt időm, hogy a kapunak forduljak. A kaput, cseréppel fedett tetejével, nem láttam, aminthogy azt sem, hogy netán nincs. Eszerint, a két karcsú jegenyével megtámogatott félfáival együtt, minden biztonnyal a helyén volt, én pedig, ha nem is a kapun, bependültem az udvarra. Eközben átléptem azon a még nedvesen feketélő barázdán, amelyet a kerítés alja nyomott a földbe, tehát nemrég távolították el.

Balról, az udvar mélyében, ahol valamikor a disznóól és az árnyékszék állt — ott, ahol a kerítésünk sarka majdnem összeért azzal a nagy téglapüvellettel, amely a deresedő hajú, szép szál Nikodije molnáré és Vilma nevű feleségéé, egy elhízott, majdnem mozgásképtelen, rejtélyes magyar asszonyé volt, aki ritkán mutatkozott, inkább csak rekedtesen rikácsoló, valószerűtlen hangjával hallatott magáról mifelénk (nagy vaskapujuk és a malom egészen az ellenkező oldalra, a fő utcára nyílt) — most, úgy látszik, valamiféle építkezés kezdődött. A földön, téglalap alakba rendezve s egy készülő tetőszerkezet koszorúgerendákból összerótt kerete gyanánt, amely mintha egy épület alapárkának helyét jelezné, hosszú, frissen ácsolt és megmunkált horogfák heverték. A sarkokat ácskapocs tartotta össze, de ez nem látszott elégnek, mert súlyos, nagy kövekkel még le is szorították, a keret hosszában pedig, akár a kottapapíron a vonalrendszer, további frissen baltázott, de valamivel karcsúbb gerendák sorakoztak, amit mind közönségesen harántgerendának neveznek az ácsok, és arra szolgál, hogy feszesebben tartsa a szerkezetet.

Mindez persze már semmiképpen sem lehetett bárminek is az alapja. Ezért magamban oda lyukadtam ki, hogy egy napon mégis valamiféle épület kerül ide, éppen csak egy kissé furcsán épül, mert, lám, nem lent, az alapoknál kezdik, hanem — a maga ne-

mében példátlanul — a koszorúgerendáktól és a padmalytól lefelé.

A téglalapkeret körül néhány mester téblábolt. Amint beléptem, mindjárt észrevettek, abbahagyták a munkát (ha dolgoztak egyáltalán), s vastag, rövid parasztgúnyjukban, magas tetejű, begyűretlen kucsmájukban, amilyeneket csak bácskai és bánáti emberek fejében láttam, karjukat hanyagul lelógatva, nyugodtan ácsorogtak. Alkalmasint valakinek a jóváhagyására várnak, suhant át rajtam, hogy folytassák a munkát. Amint megkapják, a faalkotmányt arrébb teszik, s a helyén, bizonyára megvan a jelölés, hozzáfognak, hogy megássák az alapárkot.

Meghatottság környékezett. Rájuk mosolyogtam, szerettem volna minél előbb, nagyon barátságosan, testvéri szeretettel üdvözölni őket. De meglehetősen messze voltak tőlem, míg elérek hozzájuk, egy sereg más emberrel kellene hasonló módon találkoznom, nem ismertem rá egyikükre sem, meg aztán, nagy egykedvűségükben, semmi jelét nem adták, hogy megértették szándékomat, vagy hogy maguk is viszonzni szeretnék. Így aztán letettem róla, hogy odamenjek hozzájuk. Gondoltam, majd később kezelek a mesterekkel.

Arrafelé vettem az utam, ahol hajdan a körtefánk, a kobakkörteánk állt, amely öklömnyi körtéket vetett annak idején, s onnan jobbra pillantottam.

A *felső, nagy* házat — amely (bár kulipintyó volt mindkettő) abban különbözött az *alsó, kis* háztól, hogy padlós volt és nem két, hanem *három* helyiségből állt — nem láttam, pedig itt valahol kellett lennie, csupán egy kissé távolabb talán, mint egyébként, mert az egész udvar valahogy úgy megnőtt, mintha háromfelé húzták volna, akár a rétestésztát. Jobb kéz felől, onnan számítva, ahol a kapunak kellett volna lennie, végig a kis házig, hosszú, terítő nélküli asztalok sorakoztak egymás mögött, némelyiket egy-egy keresztbe állított asztallal U alakban meg is toldották. A vendégsereg a durva, támlátlan padokon ült, egyszerű, télies öltözékben maga is, azaz a férfiak sötét zekében és bárányszőr kucsmában, az asszonyok pedig állukon és tarkójukon megkötött fejkendőben, annak is a vastagabbik, melegebbik fajtájából, amilyent az orosz parasztasszonyok viselnek. Alighanem késő őszi jár, gondoltam, sőt hamarosan télbe fordul az idő.

Tőlem balra, két oldalával egy gyümölcsfának, bizonyára a mi kobakkörteánknek támasztva, lugasféle állt. Nem érkeztem alapo-

sabban szemügyre venni, annyit azonban láttam, hogy hanyagul, hamarjában eszkábálták össze, akár a vásári lacikonyhákat: gemunkálatlan, fiatal erdei rönkfa a váza, tölgyfalomb a teteje, amelyről rongycafatokként kókadoztak a megsötétült levelek. A lombátor alatt asszonyok sűrögtek-forogtak, de ezeket sem láttam tisztán a bográcsok és fazekak felcsapó gőzében. No, és itt valahol kellett lenniük a tűzhelyeknek is, csövik talán a Stanija néni szilvására nézett, mivel a füst nem érződött errefelé. Bizony, meg kell etetni ezt a rengeteg embert, suhant át rajtam.

Mindezt azonban nem fürkészhettem ki részletesen, mert a gyümölcsfa mellett levő lugasnál éppen egy ismerős asszonyra figyeltem fel, aki Újvidéken élő unokanővéremre formázott. Szakasztott az a háromszögletű, megnyúlt arc, mint minden anyaaági rokonomé, egy arc, amely gyerekkorban még kerekded, harmincon túl azonban egy kissé elhájasodik, jelentőségteljességet kölcsönző tömpe orral, amelyről ezúttal hiányzik a szemüveg, a bánat sűrűke árnyaival a szája mentén és a hajlatokban, az enyhén beesett orcán és különösen a szemében, valahogy hamvába hótt, lárvaszerűen sűrűke arc, amely ráncatlan bár, furcsamód mégis öreg. Hány éves lehet?, tűnődtem el egy pillanatra.

Öröm és kétely között siettem hozzá, de útközben még futó pillantást vetettem sűrűke fejrevalójára (mely erős szálú, szép szőke haját takarta) és sötétsűrűke vagy barna, vastag ruhájára, köténnel a nyakában. Ő az? — kérdeztem magamban még mindig kételkedve.

Kezét a kötényébe törölgetve állt a mellett a gyümölcsfa mellett, és felém nézett. Talán várt rám. Arca azonban nem árult el érzelmet, az asszony, minden érdeklődés nélkül, továbbra is úgy nézett rám, mint aki tőlem vár magyarázatot. Én pedig amikor hozzáléptem, letettem a rokoni átnyalábolásról, ehelyett mosolyogva csak kezet nyújtottam.

„Zdravo”, köszöntöttem élénken, ámbár némileg fojtottan is, mert noha nem volt éppen síri csend körülöttünk, nekem úgy tetszett, minden szó messzire hallatszik.

Az asszony a kezét nyújtotta, ügyetlenül, lagymatagon, kézfogáshoz nem szokott parasztasszonyok módján, miközben, fölvetve a szemét, figyelmesen, talán némi szomorúsággal nézett rám, de még mindig idegent látva lennem. S én, teljesen feleslegesen és ostobán, szalonokban forgolódó világhi modorában, bemutatkoztam.

„Ó!”, kiáltott fel örömmel az asszony még mindig a markomban tartva begörbített kezét. Majd a nélkül a szóvégi -vié nélkül egymás után kétszer megismételte a vezetéknevemet, amely így megkurtítva keresztnév lett, nem szokatlan, mert annak idején katonáéknál is így szólítottak. Látszott, vagy alig, vagy egyáltalán nem ismer.

„Gyerünk”, intett a kezével.

Elindultunk.

A szürke asszony maga elé engedett. Egypár lépést tettünk így, akkor ő, noha egészen lassan bandukoltam, lemaradt valahol. S így, váratlanul és észrevétlenül, elvesztettem szem elől.

Egymagamban folytattam az utat a kis ház irányába — a nagyot továbbra sem láttam —, s ezt egy cseppet sem furcsálltam, annak ellenére, hogy az imént még társaságban voltam, valamikor pedig odafent laktam, ahová mintha amarra lejjebb, bal kéz felől a lugas és a készülő ház, jobb kéz felől pedig az asztaloknál ülő embersokaság között folyosó vezetett volna. Jobbra-balra mosolyogtam, s igyekeztem felismerni valakit az emberek között.

Állandóan olyan érzésem volt, hogy ők ismernek engem, sőt tiszteletteljesen talán fel is keltek helyükről, hogy — mint idősebbnek — utat nyissanak nekem, de változatlanul tartózkodók maradtak. Lassan vonultam előttük, s ez olyan sokáig tartott, közben pedig azzal a arcomra fagyott mosollyal nem szüntem meg értésükre adni, mennyire örülök, hogy látom őket —, de minden visszhang nélkül. Férfiak, nők, gyerekek, valamennyien hasonlóan egyszerű öltözékben, kikerekült, nagy, bánatos szemekkel, hatalmas, sötéten árnyékolt szemgödrökkel, mint valami összevert, agyonsanyargatott Kopár-szigeti táborlakók, merőn csak néztek, és szótlan csendben engedtek szabad utat, a legkisebb jelét sem adva annak, hogy szeretnék, ha közeledném hozzájuk.

Kik ezek, kérdeztem magamban, és hogy lehet az, hogy ismernek, amikor én nem emlékszem rájuk. Örömmel töltött el a gondolata, hogy esetleg fogadtatásomra jöttek össze, de ha így van, mért nem fogadják legalább a köszönésem? Egy kukkot sem értettem az egészből, így hát azokon az arcokon pásztázva tekintetemmel — érdekes, mennyire hasonlítottak egymásra, s egynek sem láttam a kezét — küldtem feléjük azt a személytelen, távoli, már-már könyörgő mosolyt, amely viszonzást várt.

Azután jött egy pillanat, amikor azt gondoltam: úgy sétafiká-

lok itt előttük, mint a gőgös ifjú gazda, aki hazajött birtokba venni a vagyont. De mivel már sem fiatal nem vagyok, gazda pedig éppenséggel sohasem voltam, elfutott a szégyenpír, amikor észbe kaptam, hogy hanyagul hátravetett kézzel dülleszkedem. Hamar kibogoztam összeakadt ujjaimat, és leresztettem a kezem.

Így érkeztem el a másik ajtóhoz.

S ekkor újabb ismerősre akadtam.

Az utolsó asztal, amely kis híján meglovagolta a nem egészen két négyzetméteres lépcsőfeljárót, amelyet rátartian valamikor verandának kereszteltünk — bádofedelét annak idején két megmunkált merevítő lécz tartotta —, közvetlenül a ház előtt volt. Az asztalfőn, oldalával fordulva felém, ült az az ember, akit ismertem. Csak az nem jutott eszembe, honnan. Végül úgy végeztem el magamban, hogy alighanem valami pártfunkci, akit a tévében láttam, kétszer-háromszor az utcán is találkoztam vele, egy azok közül az öntelt, ellenszenves alakok közül, akiknek az úgynevezett magas politikában a házsártos szerepét juttatják, magukról pedig azt hiszik, hogy *mindig itt vannak, amikor szükség van rájuk*, olyan emberek, akiket a kíméletlen hatalmi harcban mindig olyankor rángatnak elő a homályból, amikor le kell taglózni valakit. Mert ezek egy-egy ilyen hadjáratban, már a nekik szánt szerep szerint, henteskések gyanánt hadakérozva a szavakkal, úgy el fogják túlozni a dolgot, hogy a szerencsétlen áldozatnak megadni a kegyelemdőfést egyenesen emberbaráti cselekedetnek tűnik.

Valami azért itt nem volt rendjén, mert megfeledeztem róla, hogy én ugyan láttam őt, amikor ő engem nem láthatott. De hát abban a hallgatag csődületben egy ilyenfajta találkozás is jól jött.

„Zdravo”, köszöntöttem szinte örvendezve. S kezet nyújtottam.

Úgy ültében, felületesen rám pillantva és egy félmosollyal, visszaköszönt, s máris visszafordult az asztalhoz, amelyen át éppen egy palackot nyújtottak oda neki. Valami vidámságot mondott is szomszédjának — észrevehettem, hogy az egész asztaltársaság nagyon vígan van —, majd megragadta és mindjárt megbuktatta az üveget.

Abból a közelségből aztán láttam, hogy megint tévedtem. Hasonlít ugyan a tévében látott ismerősömhöz, mégsem ő. Akire én gondoltam, az magas — és noha jócskán koros —, erőteljes ember volt, szögletes fején, sörteszerű, sűrű, rövid ősz hajjal, és erős állkapcsokkal, amiket gyakran összeszorít, meg valami nyereséggel egyébként szabályos arcán, amely minden bizonnyal még tet-

szik a nőknek. Szerbiai származása ellenére és a balkáni népekkel kapcsolatos híres tanítás ismeretében valószínűleg előszeretettel hangoztatja tősgyökeres dinári eredetét. Ez a másik itt azonban — különben mint két testvér, úgy hasonlítanak egymásra — bizonyára alacsonyabb nála, s testalkata szerint inkább vajdasági emberre emlékeztetett. A fejformája is olyan, mint hasonmásáé, bár azért kerekesebb, s a haja is ugyanolyan rövid, kefeszerű, csak éppen fehérebb a füle és a tarkója tájékán, viszont sötétebb a feje búbján. Az arca azonban pufók, kékeres, nézése kissé bárgyú. Ez aztán tudja, mért van mindig ott, ahol enni s inni kell, gondoltam csúfondárosan.

Az ember a flaskóval viaskodott, én meg ott ácsorogtam egy darabig, mondom, kivárom, megfordul-e. Ő azonban folytatta a cseverészést a körülötte ülőkkel, engem már észre sem vett. S miközben elrágódtam rajta még egy ideig, hogy ismerem-e az illetőt vagy becsapódtam, a ház felé vettem utamat.

Átugrottam azt a túlságosan magas küszöböt, amelybe annyiszor belebotlottunk mi, gyerekek, s a félhomályos konyhába léptem. Levettem a sapkám — nini, ugyanaz az elnyűtt, füles bőrsapka, amilyent gyerekkoromban hordtam —, s egy ismeretlen asszony elé kerültem, aki már várt.

Fiatalabb és magasabb volt az előbbi asszonyságnál, de akár-csak amaz, fejkendőt viselt ő is. Diszkréten úgy állt meg az ajtóban, hogy utat engedjen.

„Ne haragudj, hogy nem fogadott illendőképpen. Tisztára megsüketült, szegény”, mondta, miután kezet fogtunk. Azután még valamit motyogott, nem hallottam tisztán, de ilyesmit hámoztam ki belőle: „És megvakult.”

Bólintottam, jelölül, hogy értem, pedig semmit sem értettem az egészből. Beljebb kerültem.

A konyha és a szoba közötti fal le volt bontva, a valamikori második helyiség földpadlója pedig majd fél méterrel lesüllyedt, ami egy pillanatra eszembe juttatta a košutnjaki műtermet, ahol pár évvel ezelőtt egy rövid ideig laktam. Az egész szemben levő falat nagy, felpúpozott ágy foglalta el, afféle családi bárka, amilyen oláh falvakban látható kétemeletesre tornyozott szalmazsákokkal, amelyeket széles deszkával kell óvni a szétcsúszástól.

A hatalmas ágyban, túlon túl hosszú, fehér lepel alatt — nem tudom, mitől megvilágítva, odalent ugyanis jól látszott minden — egy kislány feküdt, az én öt éves kislányomnál nem nagyobb, de

már teljesen ősz, a haja birkagyapjúra emlékeztető fehér szősz, amelyet napszítta, sárga pászmák tarkítottak.

Ennyi fehérség, ütődtem meg, ennek nem lehet jó vége. Valami rendkívüli fog történni, vártam szívszorongva. Különben hát kicsoda ez itt előttem?

A kislány, eddig a falnak fordulva feküdt, ebben a pillanatban mocorogni kezdett. Mint minden igazi gyerek, előbb fölült az ágyban, azután mormogva és nyöszörögve, még mindig humott szemmel összegömbölyödött, s durcásan a másik oldalára vetette magát. S én döbbenetesen ismertem fel benne harminc évvel ezelőtt elhunyt nagynénémet, aki azonban sohasem volt ennyire ősz, s hát hogy aszalodott ilyen kicsire?! A nénikém, aki úgyszólván pelenkás korom óta nevelt, akit hat-hétéves koromig édes szülőanyámnak hittem, s egészen haláláig, már felnőtt fejjel, úgy is hívtam, hogy anyám. Most, milyen furcsa, akkora volt, mint a tőle nyolcvannégy évvel fiatalabb kisebbik lányom, aki a nevét is tőle örökölte.

A néni, úgy rémlett, maga elé suttog valamit, folytatta az alvást ugyanúgy összekuporodva és hátrabicsakló fejjel, akárcsak kis névrokona. Lehunyt szeme fölött ráismertem széles szemöldökívére és magas, derűs, értelmes homlokára, amelyek elterelték a figyelmet erőteljesen kifejezett ajkáról, és szinte megszépítették azt a lelkes, gondterhelt arcot, amelyet az évek múlásával már csak fényképről tudtam felidézni. S megértettem, hogy nem egyszerűen csukva tartja a szemét, hanem valóban vak, és nem alszik, hanem haldoklik. Az ő halálát várja az udvarban összecsendült nép. Engem pedig, lám, meghívtak, hogy harminc év után még egyszer jelen legyek távozásánál.

Az utóbbi években kétszer szólítottak haldokló apám mellé (mindkétszer tudtam, hogy már meghalt, s azt is, hogy még egyszer meg fog halni). De egyszer sem hívtak a nénikém miatt. Most róla is tudtam, hogy halott, s hogy a szemem előtt még egyszer meghal. Annak idején is a középső szobánkban levő ágyban feküdt, jutott eszembe. A fejét, igaz, másképp, azaz úgy fordította, hogy nem szándékosan ugyan, de az öreg, sárga konyhakredenc mögé került. Három álló napon át onnan hallatszott fojtott jajgatása, majd háromórás, lidércnyomásos, őtrjítő hörgése.

Alig töltöttem be a tizenhatot, amennyi most a fiam, már megismerkedtem a halállal, de nem a következményeivel is. S mivel éreztem, hogy e következmények közül egy olyan közeleg, ame-

lyet nem ismertem — „Rohad a gyomra”, állapította meg az öreg Tomiç doktor, „ez néha két, néha négy napig tart” —, este észrevétlenül kisurrantam, s elmentem moziba. Ott meg hol belefeledkeztem valami vígjáték tarka képsoraiba, hol pedig nagy csattanással végzõdõ zuhanásból ébredtem úgy, hogy mindannyiszor hõsiesen lenyeltem könnyeimet, és nem akartam hinni abban, ami otthon történik.

Akkor, a várható eseményre virradó éjszaka, hasonló érzések között, amelyek a rákövetkezõ napokban töltöttek el, amikor láttam, hogy húznak szét mindent, ami a kezük ügyébe került — „hogy mások el ne vigyék”, meg „te kicsi vagy, elteszem ezt, ne-hogy ellopják tõled” — nos, azon az éjszakán, a hálószoba sötétjében alvást színlelve hallgattam ki két pereputtyom alkudozását. „A nena megkért”, hallatszott egy halk nõi hang, „hogy vegyünk magunkhoz, amíg el nem végzi az iskolát”. Rövid csend állt be, majd egy hideglelõs férfihang kérdezett vissza: „Csak nem ígértél bármit is?!” (Ha én most meghalok, az én fiam sorsa is ilyen alku tárgya lesz?)

A következõ napon, éppolyan ázott, novemberi nap volt, akár ez a mai, úgy déltájban bevezettek hozzám, hogy búcsút vegyek tõle. S akkor már nem azt az embert láttam, akit szeretek, hanem egy elcsigázott test szomorú maradványait, egy eltorzult arcot, amihez hasonlót nem szeretnék még egyszer látni, fájdalmasan vicso-rító száját, amelybõl fáradt hörgés préselõdött ki mintegy néma könyörgésként, mentsék meg azoktól a borzalmaktól, amelyek isten teremtményét sújthatják, s egy rémületesen kidülledt szempárt, amelyek közül az egyik talán jobbra, azaz rám, a másik pedig balra néz, de mindkettõ kifordulva, valahová föl a mennyezetre. Ám egyikkel sem lát semmit, csak valami csodálkozás tükrözõdik bennük a meg nem érdemelt, pokoli fájdalom és az érthetetlen büntetés miatt, s minden szerencsétlensége, megalázottsága és nyomorúságos rútsága egy életnek, amely képtelen védekezni, meg nem is arra való már.

Mivel gyermeki hiúságomban elhatároztam, hogy mindenben szilárdan kitartok, megcsókolom hülõ kezét és fakó homlokát, majd amikor elhagyott az a nagy fene erõ, amelyet beképzelttem magamnak, zokogásban törtem ki, s ökölbe szorított kézzel jajveszékelnì kezdtem. Nehogy *megzavarjam a nénit baldoklásában*, gyorsan kivezettek.

Most, ahogy így elnéztem fehéren, gyerekesen összekuporodva

és megtöpörödvé abban a hatalmas ágyban, különös módon átsuhant rajtam minden emlék, s ugyanakkor tudtam, hogy — némi különbséggel — ama régi jelenet fog előttem lejátszódni. S ezúttal egy másfajta hiúsággal bennem, azoknak az éveknél a hiúságával, amelyek, állítólag, a jellemzilárdság és az önfegyelem esztendei, tartózkodó nyugalommal és zárkózottsággal bementem, hogy elbúcsúzzam a haldoklótól. Az történt, hogy most sem bírtam ki: akárcsak harminc évvel ezelőtt, jajveszékelve és könnyek között roskadtam le.

Annak idején, miközben könnyeim hullottak, gyűlöltem a halált, az öklöm ráztam feléje, és kerestem a bűnöst. Most úgy zokogtam, hogy közben már megismertem a törvényeit és elkerülhetetlenségét, és nem gyűlöltem senkit, nem kértem segítséget, hagytam, menjen minden a maga útján, egyedül a saját féreg mivoltom tehetetlenségét sirattam. Az asszony ott állt mellettem, de én nem szégyelltem magam előtte, és meg sem kíséreltem, hogy támaszt keressek benne, hanem megtörtén hajladoztam, s éreztem, amint patakszik a könny a szememből, sírásra görbült számból csurgott a nyál, és kiáltoztam. De fogalmam sem volt, hogy e panaszkitöréseknek mi lehetne az értelmük, aminek kibogozásában ezúttal a nyelvem sem segített, úgyhogy az az állati, gyomorból jött, mélyről kiszorított „Óóóóóó!” végig artikulálatlan maradt, és nem szólt közelebről senkinek.

„Óóóóóó!”, óbégattam, s a közelemben is egy elnyújtott, sípító hangot hallottam. „Óóóóóó! Óóóóóó!”

A hang, éreztem, a fejem fölé emeledett, ugyanakkor valahogy onnan hullott is alá, lassan-lassan körülfonva engem. Meglehet, már megfojtani készül. A szorítást még nem éreztem, azonban tudtam, hogy a szám nyitva, sőt sarkig ki van tátva: mi lesz, jutott eszembe, ha befurakodik oda?

Egyszerre csak nem voltam abban a házban. Most senki sem volt körülöttem, s egymagamban feküdtem egy ágyban, talán ugyanolyan kétemelesben, mint az előbbi halotti ágy volt.

„Óóóóóó! Óóóóóó!”, hallottam körülöttem. A hang közeledett, s én mind jobban féltem tőle.

Mit csináljak most? — suhant át rajtam, és remegés fogott el. Mit tegyek, hová legyek?

S valahogy gépiesen becsuktam a számat. Az állkapcsaim valósággal becsattantak, az ajkam egymásra préselődött, összeragadt.

Erre az a fájdalmas, baljós hang úgy elnémult, mintha elvágták volna. A változás egy szempillantás műve volt.

Mint a sebtében megzavarosodott tiszta patak, gyors iramban tisztulni kezdett körülöttem. Még mindig az eszemben járt a megnőtt udvar, az emberektől körülült leterítetlen asztalok sora, a hatalmas ágyban haldokló megfehéredett lány, — és változatlanul rázott a hideg.

Reszketek, morfondíroztam meggyőződés nélkül, mint egy haldokló. Ugyanakkor azonban tudtam, hogy nem erről van szó. S akkorra valahogy kiderült fejem felett az ég, s kitisztult körülöttem a világ.

Azután az új nap frissen megszárt sugarai alatt feküdtem a fűben. Arcomat gyengéden simogató, langyos harmat fürösztötte.

BORBÉLY János fordítása